

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผล

สรุป

ผู้วิจัยขอเสนอสรุปผลการศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 5 หัวข้อใหญ่ดังนี้ คือ

1. สภาพความเป็นจริงของหนังสือคำรอกการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำบัตรรายการของห้องสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่น

ห้องสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่นทุกแห่งยกเว้นห้องสมุดคณะทันตแพทยศาสตร์มีหนังสือค้างในภาพรวมร้อยละ 3.01 โดยมีหนังสือค้างภาษาไทยร้อยละ 1.20-21.99 และหนังสือค้างภาษาต่างประเทศร้อยละ 0.11-8.66 ห้องสมุดที่มีหนังสือค้างมากที่สุดทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศคือ ห้องสมุดคณะสาธารณสุขศาสตร์ ห้องสมุดที่มีหนังสือค้างภาษาไทยน้อยที่สุด คือห้องสมุดคณะสัตวแพทยศาสตร์ และห้องสมุดที่มีหนังสือค้างภาษาต่างประเทศน้อยที่สุด คือ ห้องสมุดสถาบันวิจัยและพัฒนา

เมื่อดูตามจำนวนชื่อเรื่องตามแต่ละสาขาวิชา พบว่า ห้องสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่นมีจำนวนหนังสือค้างในสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มากที่สุด รองลงมาเป็นจำนวนหนังสือค้างในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ และสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตามลำดับ ห้องสมุดที่มีหนังสือค้างในสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มากที่สุด คือ หอสมุดกลาง ห้องสมุดที่มีหนังสือค้างในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพมากที่สุด คือ ห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ ส่วนห้องสมุดคณะสาธารณสุขศาสตร์ มีจำนวนหนังสือค้างมากที่สุดในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ปีที่พิมพ์ของหนังสือค้างในห้องสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่นส่วนมากอยู่ในช่วง 10 ปีย้อนหลัง (พ.ศ. 2528-2537) รองลงมาอยู่ในช่วง 20 ปีย้อนหลัง (พ.ศ. 2518-2527) หนังสือค้างที่มีปีที่พิมพ์ย้อนหลังเก่าสุดอยู่ในช่วงปี พ.ศ. 2448-2457 จำนวน 1 เล่ม

2. การจัดเก็บและการให้บริการหนังสือคำรอกการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำบัตรรายการของห้องสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่น

ห้องสมุดที่มีหนังสือค้างทุกแห่งในมหาวิทยาลัยขอนแก่นให้บริการหนังสือค้าง โดยให้บริการแบบชั้นเปิดผู้ใช้หยิบตัวเล่มจากชั้นได้เอง (5 แห่ง) ให้บริการแบบชั้นปิดเจ้าหน้าที่เป็นผู้หยิบให้ (5 แห่ง) และให้บริการแบบชั้นเปิดและชั้นปิดรวมกัน (2 แห่ง) ซึ่งการให้บริการแบบชั้นเปิดจะจัดหนังสือค้างแยกเป็นชั้นหรือมุมเฉพาะมากที่สุด (4 แห่ง) รองลงมาจัดเป็นห้องโดยเฉพาะ (2 แห่ง) และจัดรวมกับหนังสือทั่วไป (1 แห่ง) การที่ผู้ใช้บริการทราบว่ามีหนังสือค้างจะ

ใช้วิธีมาสอบถามด้วยตัวเองมากที่สุด (9 แห่ง) วิธีที่ห้องสมุดจัดทำมากที่สุดเพื่อใช้เป็นเครื่องมือช่วยให้ผู้ใช้บริการทราบว่าห้องสมุดมีหนังสือค้างอะไรบ้าง คือการจัดทำรายชื่อให้ (6 แห่ง) รองลงมาเป็นการจัดแสดงหนังสือค้าง (5 แห่ง)

ห้องสมุดทุกแห่งที่มีหนังสือค้างมีบริการให้ยืมหนังสือค้างได้ โดยให้ยืมแบบจำกัดจำนวนเล่ม จำนวนวัน และให้ยืมเหมือนหนังสือทั่วไปที่ผ่านกระบวนการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำบัตรรายการแล้วมากที่สุด (วิธีละ 5 แห่ง) รองลงมาเป็นการให้ยืมเป็นกรณีพิเศษเฉพาะรายไป (3 แห่ง)

หนังสือค้างจะมีการจัดเรียงเป็นส่วนใหญ่ (7 แห่ง) ซึ่งการจัดเรียงจะเรียงตามเลขทะเบียนมากที่สุด (4 แห่ง) และห้องสมุดทุกแห่งยกเว้นหอสมุดกลาง ไม่มีบุคลากรผู้รับผิดชอบในการให้บริการหนังสือค้างโดยเฉพาะ

3. สาเหตุที่ทำให้เกิดหนังสือค้างรอการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำบัตรรายการของห้องสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่นตามความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน
แบ่งเป็น

3.1 สาเหตุที่งานจัดหาทรัพยากรห้องสมุด เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเห็นว่าเป็นสาเหตุในระดับมากต่อการเกิดหนังสือค้างมี 2 สาเหตุคือ การได้รับหนังสือบริจาคเป็นจำนวนมาก และการคัดเลือกเฉพาะหนังสือใหม่หรือหนังสือที่มีผู้สนใจใช้ส่งไปวิเคราะห์หมวดหมู่และทำบัตรรายการก่อน ทำให้หนังสือที่ลงทะเบียนก่อนต้องเสียเวลารอเข้ากระบวนการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำบัตรรายการนานขึ้น

3.2 สาเหตุที่งานวิเคราะห์หมวดหมู่และทำบัตรรายการ แบ่งเป็นสาเหตุหลัก 3 ด้านคือ

3.2.1 ด้านบุคลากร เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเห็นว่าสาเหตุที่ทำให้เกิดหนังสือค้างในระดับมากมี 2 สาเหตุ คือ บุคลากรทำงานหลายหน้าที่ และ/หรือรับภาระงานอื่นของห้องสมุดด้วย และการขาดผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชาให้คำปรึกษาในการกำหนดหัวเรื่อง

3.2.2 ด้านกระบวนการ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเห็นว่าสาเหตุจากด้านกระบวนการแทบทุกสาเหตุ (8 ใน 10 สาเหตุ) ทำให้เกิดหนังสือค้างในระดับมาก คือ การถูกกำหนดด้วยรูปแบบและระดับการลงรายการหนังสือตามมาตรฐานที่ยุ้งยากซับซ้อน, การมีขั้นตอนมากเกินไปจนเกิดความจำเป็นในการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำบัตรรายการ, ขาดการวางแผนที่เป็นรูปธรรมในการแก้ไขปัญหาหนังสือค้างร่วมกัน, การเปลี่ยนระบบการวิเคราะห์หมวดหมู่หนังสือทั้งระบบทำให้มีการแก้ไขรายการหนังสือที่เคยทำไปแล้วควบคู่กับการวิเคราะห์หมวดหมู่หนังสือใหม่, การได้รับมอบหมายให้ทำกิจกรรมและโครงการพิเศษในเวลาราชการทำให้ต้องละทิ้งหรือลดปริมาณงานวิเคราะห์หมวดหมู่และทำบัตรรายการ, หนังสือไม่มีข้อมูลการลงรายการในสิ่งพิมพ์ (CIP) ทำให้เสียเวลาดำหนดหัวเรื่องและเลขหมู่โดยเฉพาะหนังสือที่เป็น

สหวิชา, หนังสือมีข้อมูลเพื่อลงรายการไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ทำให้ใช้เวลามากในการค้นหาข้อมูล, และไม่มีการถ่ายโอนข้อมูลจากฐานข้อมูลอื่นเข้าสู่ฐานข้อมูลของห้องสมุด เพื่อลดเวลาในการลงรายการและวิเคราะห์หมวดหมู่

3.2.3 ด้านเครื่องมือและคู่มือปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเห็นว่าสาเหตุที่ทำให้เกิดหนังสือค้างในระดับมากมีถึง 4 ใน 7 สาเหตุ คือ ช่วงระยะแรกของการปรับเปลี่ยนมาใช้เทคโนโลยีใหม่ทำให้บุคลากรทำงานช้าลงเพราะยังไม่ชำนาญงาน, ความขัดข้องของเครื่องมือปฏิบัติงาน, การสื่อสารทางไกลกับฐานข้อมูลจากแหล่งอื่นใช้เวลานานเกินสมควร, และไม่มีฐานข้อมูลร่วมของห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในการตรวจสอบเพื่อลดการวิเคราะห์หัวเรื่องและหมวดหมู่ของหนังสือที่ซ้ำซ้อน

4. ความเป็นไปได้ในการแก้ไขปัญหาหนังสือค้างรอการวิเคราะห์หมวดหมู่ และทำบัตรรายการของห้องสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่นตามความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน แบ่งเป็น

4.1 การแก้ไขปัญหาหนังสือค้างที่งานจัดหาทรัพยากรห้องสมุด เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเห็นว่ามีความเป็นไปได้ในการแก้ไขปัญหาหนังสือค้างในระดับมากถึง 6 ใน 9 แนวทาง คือ การกำหนดนโยบายการรับหนังสือบริจาคที่รัดกุม ชัดเจน ทั้งในแง่เนื้อหา ความทันสมัย และจำนวนฉบับซ้ำ, มีกระบวนการจำหน่ายหนังสือบริจาคที่ไม่ต้องการใช้ไปหน่วยงานอื่น, การคัดเลือกหนังสือบริจาคเฉพาะที่มีเนื้อหาตรงและเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนก่อนลงทะเบียน, การประสานงานกับงานวิเคราะห์หมวดหมู่และทำบัตรรายการเพื่อรับทราบสภาพความเป็นจริงในการปฏิบัติงานตลอดเวลา, การมีนโยบายแน่นอนในการจำหน่ายหนังสือค้างที่มีประโยชน์น้อย ไม่ทันสมัยออกก่อนเข้ากระบวนการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำบัตรรายการ, และการตรวจสอบเพื่อคัดแยกหนังสือฉบับซ้ำหรือหนังสือรายปีที่ต้องเติมทะเบียนออกจากหนังสือทั่วไป ก่อนส่งเข้ากระบวนการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำบัตรรายการตามสายงานปกติ

4.2 การแก้ไขปัญหาหนังสือค้างที่งานวิเคราะห์หมวดหมู่และทำบัตรรายการ แบ่งเป็นการแก้ไขปัญหา 3 ด้าน คือ

4.2.1 ด้านบุคลากร เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเห็นว่ามีความเป็นไปได้ในการแก้ไขปัญหาหนังสือค้างในระดับมากถึง 5 ใน 8 แนวทาง คือ การกำหนดปริมาณงานให้บุคลากรวิเคราะห์หมวดหมู่และทำบัตรรายการแตกต่างกันตามประสบการณ์ทำงาน ความสามารถ ภาระงานอื่น และตามความยาก-ง่ายของหนังสือ, การคงเหลือบุคลากรที่มีทักษะการทำงานระดับสูงพอที่จะเป็นที่ปรึกษาและช่วยหาข้อมูลรายการหนังสือไว้ในหน่วยงาน, การฝึกอบรมบุคลากรให้มีความรู้เพิ่มในภาษาและสาขาวิชาที่รับผิดชอบ, การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ให้มีความสามารถเป็นผู้ช่วยบรรณารักษ์, และการพัฒนาความสามารถของผู้ช่วยบรรณารักษ์ให้สามารถวิเคราะห์หมวดหมู่และทำบัตรรายการหนังสือที่ไม่ยุ่งยากมากได้เอง เช่น

หนังสือเดิมทะเบียน หนังสือฉบับพิมพ์ครั้งใหม่ นวนิยาย หนังสือที่มีข้อมูลการลงรายการในสิ่งพิมพ์ (CIP) เป็นต้น

4.2.2 ด้านกระบวนการ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเห็นว่า มีความเป็นไปได้ในการแก้ไขปัญหาหนังสือค้างในระดับมากถึง 5 ใน 7 แนวทาง คือ การเปลี่ยนรูปแบบ และ/หรือลดระดับการลงรายการหนังสือให้่ายลง โดยเฉพาะกลุ่มหนังสือที่เป็นปัญหาในการลงรายการ, ให้บรรณารักษ์ห้องสมุดคณะช่วยกันวิเคราะห์เนื้อหาในแต่ละสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง, การปรับขั้นตอนการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำบัตรรายการให้เป็นระบบที่ชัดเจน ไม่ยุ่งยากซับซ้อน และมีประสิทธิภาพ โดยระดมความคิดเห็นจากบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อหาข้อสรุปร่วมกันก่อนปรับเปลี่ยน, ผู้บริหารนำเรื่องการแก้ไขปัญหาหนังสือค้างเข้าในแผนการจัดทำงบประมาณอย่างต่อเนื่อง, และการรณรงค์อย่างจริงจังให้มีการจัดทำข้อมูลการลงรายการในสิ่งพิมพ์ (CIP) โดยเฉพาะหนังสือภาษาไทย

4.2.3 ด้านเครื่องมือและคู่มือปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเห็นว่ามีความเป็นไปได้ในการแก้ไขปัญหาหนังสือค้างในระดับมากถึง 7 ใน 8 แนวทาง คือ การจัดหาเครื่องมือและคู่มือปฏิบัติงานให้มีความสมบูรณ์, การจัดหาเครื่องมือและคู่มือปฏิบัติงานให้เพียงพอต่อจำนวนผู้ปฏิบัติงาน, การจัดหาฐานข้อมูลสำเร็จรูป เช่น Laser Quest มาช่วยในการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำบัตรรายการ, มีระบบที่สามารถถ่ายโอนข้อมูลทางบรรณานุกรมจากฐานข้อมูลอื่น เช่น OCLC, Laser Quest มาเก็บไว้ที่ฐานข้อมูลของห้องสมุด, การใช้ระบบห้องสมุดอัตโนมัติที่ใช้ฐานข้อมูลร่วมกัน, มีการควบคุมบรรณานุกรมแห่งชาติที่ทันสมัย เพื่อลดการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำบัตรรายการหนังสือที่ซ้ำซ้อน, และการร่วมมือกับห้องสมุดสถาบันอื่นเพื่อจัดทำฐานข้อมูลเฉพาะสาขาวิชาร่วมกัน โดยเฉพาะฐานข้อมูลหนังสือภาษาไทย

5. รูปแบบที่เหมาะสมในการลดจำนวนหนังสือค้างรอการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำบัตรรายการ ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่น

เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเห็นว่ารูปแบบที่สามารถลดจำนวนหนังสือค้างมีแนวทางที่เป็นไปได้ในระดับมากมี 2 รูปแบบ คือ การแบ่งบุคลากรห้องสมุดบางส่วนมาเป็นหน่วยเฉพาะกิจเพื่อทำงานในโครงการลดจำนวนหนังสือค้าง และบุคลากรที่มีหน้าที่วิเคราะห์หมวดหมู่และทำบัตรรายการไม่ควรรับภาระงานอื่นที่นอกเหนือจากงานวิเคราะห์หมวดหมู่และทำบัตรรายการเพื่อมาจัดการกับหนังสือค้างให้แล้วเสร็จ

อภิปรายผลและเสนอแนะ

1. สภาพความเป็นจริงของหนังสือค้างรอกการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำบัตรรายการ ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่น

ห้องสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่นมีหนังสือค้างในภาพรวมร้อยละ 3.01 ซึ่งอยู่ในระดับที่ไม่มาก เมื่อเปรียบเทียบกับหนังสือค้างในห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ที่สำรวจโดย นันทพร (2531) ว่า ห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่มีหนังสือค้างดำเนินการร้อยละ 0.10-81.91 และหนังสือค้างใน Association of Research Libraries ที่มีหนังสือค้างร้อยละ 1-10 (Agnew, Landram and Richards, 1985)

หนังสือค้างในห้องสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่นเป็นหนังสือค้างภาษาไทย (ร้อยละ 1.20-21.99) มากกว่าหนังสือภาษาต่างประเทศ (ร้อยละ 0.11-8.66) ต่างจากงานวิจัยของ Da Conturbia (1992) ที่พบว่า ห้องสมุดที่มีหนังสือค้างมากจะเป็นหนังสือค้างภาษาต่างประเทศมากตามส่วน และ Association of Research Libraries เองก็พบว่าร้อยละ 38.70 ของห้องสมุดที่มีหนังสือค้างมากกว่า 10,000 เล่มขึ้นไป เป็นหนังสือค้างภาษาต่างประเทศมากกว่า 5,000 เล่ม แม้การสำรวจหนังสือค้างที่ University of Wyoming โดย White และ Roos (1998) ก็พบว่าหนังสือค้างเป็นหนังสือที่พิมพ์โดยสำนักพิมพ์ต่างประเทศมากกว่าสำนักพิมพ์ท้องถิ่น ดังนั้นจึงอาจเป็นไปได้ว่าในกรณีของห้องสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่น หนังสือภาษาไทยเป็นหนังสือที่ไม่ค่อยมีข้อมูลการลงรายการในสิ่งพิมพ์ (CIP) และไม่ค่อยมีการจัดทำฐานข้อมูลบรรณานุกรมไว้ให้ตรวจสอบและคัดลอกบัตรรายการ บรรณารักษ์ต้องวิเคราะห์หมวดหมู่และทำบัตรรายการเองทำให้ต้องใช้เวลามากขึ้น ประกอบกับจำนวนหนังสือภาษาต่างประเทศที่จัดหาเข้าห้องสมุดมีจำนวนน้อยกว่าภาษาไทย ทำให้หนังสือค้างในห้องสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่นเป็นหนังสือภาษาไทยมากกว่าภาษาต่างประเทศ

หนังสือค้างในห้องสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่นจำนวนมากที่สุดอยู่ในสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ซึ่งตรงกับงานวิจัยของนันทพร แก้วบุชา (2531) ว่า ห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทยที่มีหนังสือค้างส่วนใหญ่เป็นห้องสมุดทางด้านสังคมศาสตร์ และจากการสำรวจหนังสือค้างที่ University of Wyoming พบว่ามีหนังสือค้างมากทางด้านสาขาวิชาภาษาและวรรณกรรม ศิลปะและศิลปประยุกต์ และหนังสือประวัติศาสตร์ ตามลำดับ (White and Roos, 1998) ซึ่งล้วนเป็นสาขาวิชาทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ทั้งสิ้น

ปีที่พิมพ์ของหนังสือค้างในห้องสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่นอยู่ในช่วง 10-20 ปีย้อนหลังเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งตรงกับงานวิจัยของ Agnew, Landram และ Richards (1985) ที่ว่าร้อยละ

76 ของหนังสือค้ำใน Association of Research Libraries เป็นหนังสือค้ำรอกการวิเคราะห์หมวดหมู่มานานกว่า 10 ปี

ห้องสมุดคณะสาธารณสุขศาสตร์เป็นห้องสมุดที่มีหนังสือค้ำมากที่สุดในมหาวิทยาลัยขอนแก่น ทั้งภาษาไทย (ร้อยละ 21.99) และภาษาต่างประเทศ (ร้อยละ 8.66) และมีมากในทุกสาขาวิชาเนื่องจากมีปริมาณการจัดหาหนังสือบริจาคเข้ามามากในแต่ละปี เช่นเดียวกับผลการสำรวจหนังสือค้ำที่ Ohio Libraries ว่าสาเหตุที่ทำให้เกิดหนังสือค้ำ คือ หนังสือที่รับบริจาค ซึ่งตรงกับงานวิจัยของนันทพร แก้วบุชา (2531) ว่าสาเหตุข้อหนึ่งที่ทำให้เกิดหนังสือค้ำในห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทย คือ การมีหนังสือรับบริจาคจำนวนมาก

ห้องสมุดคณะทันตแพทยศาสตร์ เป็นห้องสมุดที่ไม่มีหนังสือค้ำเลย เนื่องจากมีปริมาณการจัดหาในแต่ละปีไม่มาก (น้อยกว่า 500 เล่ม) มีการคัดหนังสือรับบริจาคที่ไม่ตรงกับการเรียนการสอนในคณะออกก่อนลงทะเบียน และบรรณารักษ์ประสานงานกับห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์เพื่อช่วยวิเคราะห์หมวดหมู่และทำบัตรรายการเอง ทำให้ลดเวลาการรอเข้ากระบวนการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำบัตรรายการลงไปได้มาก ซึ่งล้วนเป็นสาเหตุส่วนใหญ่ที่ทำให้ห้องสมุดไม่มีหนังสือค้ำตามการวิจัยของนันทพร แก้วบุชา (2531)

2. การจัดเก็บและการให้บริการหนังสือค้ำรอกการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำบัตรรายการ ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่น

ห้องสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่นทุกแห่งที่มีหนังสือค้ำให้บริการหนังสือค้ำแก่ผู้ใช้ทุกแห่ง ต่างจากการสำรวจของ Agnew, Landram และ Richards (1985) ที่พบว่าร้อยละ 52.3 ของ Association of Research Libraries ไม่อนุญาตให้ผู้ใช้บริการเข้าใช้หนังสือค้ำ และจากการศึกษาการจัดการหนังสือค้ำของ Bly (1991) พบว่ามีห้องสมุดน้อยแห่งที่เป็นห้องสมุดเครือข่าย OhioLink มีวิธีช่วยให้ผู้ใช้บริการสามารถเข้าใช้ประโยชน์จากหนังสือค้ำ และแม้การให้ยืมหนังสือค้ำก็ปรากฏว่า Association of Research Libraries ร้อยละ 56.9 ไม่อนุญาตให้ยืมหนังสือค้ำ (Agnew, Landram, and Richards, 1985) ในขณะที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่นให้ยืมหนังสือค้ำทุกแห่ง ทั้งการให้ยืมเหมือนหนังสือที่ผ่านการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำบัตรรายการแล้ว และการให้ยืมโดยกำหนดเงื่อนไข ซึ่งตรงกับงานวิจัยของนันทพร (2531) พบว่าห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทยส่วนใหญ่ให้บริการหนังสือค้ำแบบจำกัดเงื่อนไขการยืม ทั้งนี้อาจเป็นที่ประเทของห้องสมุดเป็นปัจจัยในการกำหนดนโยบายบริการให้ยืมด้วย เพราะห้องสมุดมหาวิทยาลัยน่าจะมีแนวโน้มในการให้ยืมหนังสือที่เปิดกว้างกว่าห้องสมุดเฉพาะเพื่อการวิจัย

ในส่วนที่คล้ายกัน คือ ทั้งห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทย รวมถึงห้องสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่น และ Association of Research Libraries ต่างใช้วิธีการหลายวิธีปนกัน

ในการจัดเก็บหนังสือค้าง และจัดทำเครื่องมือช่วยให้ผู้ใช้บริการสามารถเข้าใช้ประโยชน์จากหนังสือค้างได้

3. สาเหตุที่ทำให้เกิดหนังสือค้างรอการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำบัตรรายการของห้องสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่นตามความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน

เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเห็นว่า การได้รับหนังสือบริจาคจำนวนมากเป็นสาเหตุในระดับมากที่สุดที่ทำให้เกิดหนังสือค้างที่งานจัดหาทรัพยากรห้องสมุด ซึ่งตรงกับการศึกษาของ Ocran (1990) ที่พบว่า สาเหตุที่ทำให้เกิดหนังสือค้างของ Ohio Libraries คือหนังสือรับบริจาค และการวิจัยของนันทพร แก้วบุชา (2531) ว่าสาเหตุข้อหนึ่งที่ทำให้เกิดหนังสือค้าง คือ การมีหนังสือรับบริจาคจำนวนมาก และการที่ห้องสมุดคณะสาธารณสุขศาสตร์ มีหนังสือค้างมากที่สุดใมหาวิทยาลัยขอนแก่นก็เนื่องมาจากมีปริมาณหนังสือบริจาคมากในแต่ละปี เช่นกัน ดังนั้นห้องสมุดจึงควรกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการรับหนังสือบริจาคเข้าห้องสมุดให้รัดกุมชัดเจน และตรงต่อความต้องการใช้ ซึ่งจะช่วยลดจำนวนหนังสือค้างในห้องสมุดได้มาก

ในส่วนสาเหตุที่ทำให้เกิดหนังสือค้างที่งานวิเคราะห์หมวดหมู่และทำบัตรรายการ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเห็นว่า สาเหตุที่มาจากบุคลากรที่มีสาเหตุในระดับมากที่สุดมีเพียง 2 สาเหตุ คือ บุคลากรทำงานหลายหน้าที่ และ/หรือรับภาระงานอื่นของห้องสมุดด้วย เป็นสาเหตุข้อหนึ่งที่ทำให้เกิดหนังสือค้างซึ่งตรงตามงานวิจัยของนันทพร แก้วบุชา (2531) ที่พบว่าสาเหตุข้อหนึ่งที่ทำให้เกิดหนังสือค้าง คือ การที่บุคลากรต้องเข้าร่วมกิจกรรมของมหาวิทยาลัยหรือกิจกรรมทางวิชาชีพบ่อยครั้ง สาเหตุที่มาจากบุคลากรอีกสาเหตุหนึ่ง คือ การขาดผู้เชี่ยวชาญที่จะให้คำปรึกษาในการกำหนดหัวเรื่อง ซึ่งการรอกการกำหนดหัวเรื่องนี้เป็นสาเหตุข้อหนึ่งที่ทำให้มีหนังสือค้างนานเกินกว่า 10 ปีของ Association of Research Libraries ด้วยเช่นกัน (Agnew, Landrum and Richards, 1985)

4. แนวทางในการแก้ไขปัญหาหนังสือค้างรอการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำบัตรรายการของห้องสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่น ตามความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน

เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเห็นว่ามีความเป็นไปได้ในการแก้ไขปัญหาหนังสือค้างในระดับมากที่สุดทุกรายการ ทั้งทั้งงานจัดหาทรัพยากรห้องสมุด และงานวิเคราะห์หมวดหมู่และทำบัตรรายการแม้ไม่มีแนวทางใดที่มีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด แต่ผู้บริหารห้องสมุดควรพิจารณาแนวทางที่มีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุดดังกล่าว นำมาหาข้อมูลเพิ่มเติมและกำหนดรายละเอียดเพื่อลงมือแก้ไขต่อไป

5. รูปแบบที่เหมาะสมในการลดจำนวนหนังสือค้างรอการวิเคราะห์หมวดหมู่ และทำบัตรรายการ ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่นตามความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน

เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเห็นว่ามี 2 รูปแบบที่มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในระดับมาก คือ การแบ่งบุคลากรห้องสมุดมาทำงานเฉพาะกิจในการลดจำนวนหนังสือค้าง และการไม่ให้บุคลากรงานวิเคราะห์หมวดหมู่และทำบัตรรายการรับภาระงานอื่นนอกเหนือจากการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำบัตรรายการหนังสือซึ่งทั้ง 2 รูปแบบล้วนเป็นรูปแบบที่ไม่ต้องใช้งบประมาณ หรือจัดจ้างคนเพิ่ม แต่เป็นเรื่องของการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลในหน่วยงานที่ผู้บริหารสามารถจัดการได้เองภายในหน่วยงานอยู่แล้ว

งานวิจัยที่ควรศึกษาต่อไป

1. ทดลองจัดสาเหตุและแก้ปัญหาหนังสือค้างในห้องสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่นตามที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานให้ความเห็นว่ามีความเป็นไปได้ในระดับมาก เพื่อศึกษาว่าจะสามารถช่วยลดจำนวนหนังสือค้างในห้องสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่นได้จริงหรือไม่ ในระดับใด
2. สืบหาสภาพหนังสือค้างในห้องสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่นช่วงปีงบประมาณ 2539 เป็นต้นมา ซึ่งเป็นช่วงที่นำระบบห้องสมุดอัตโนมัติแบบบูรณาการ โดยใช้โปรแกรม INNOPAC เข้ามาใช้เต็มรูปแบบแล้ว ว่ามีส่วนช่วยลดจำนวนหนังสือค้างหรือไม่ เพียงใด
3. ศึกษารูปแบบที่เหมาะสมในการลดจำนวนทรัพยากรห้องสมุดคงค้างรอเข้ากระบวนการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำบัตรรายการประเภทอื่นที่ไม่ใช่หนังสือ ในห้องสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่น